

2. Сковорода Григорій. Повна академічна збірка творів. За редакцією проф. Леоніда Ушкалова. Харків-Едмонтон-Торонто : Майдан; Видавництво Канадського Інституту Українських Студій, 2011. 1400 с.

УДК 37.01:51

Брежнєва О.Г.

Центру раннього розвитку дитини і дошкільної освіти ІПВ НАПН України

**ЦИФРОВЕ ОСВІТНЬО-ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ВІДКРИТА СИСТЕМА ЦИФРОВОЇ
КОМУНІКАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

Висвітлюється проблема створення цифрового освітньо-виховного середовища як платформи для розвитку дітей дошкільного віку. Здійснений аналіз ключових термінів і понять в полі проблеми. Визначені педагогічні умови, стратегія і тактика функціонування цифрового середовища закладу дошкільної освіти.

***Ключові слова:** цифрове освітньо-виховне середовище закладу дошкільної освіти», «цифрові засоби навчання дітей раннього і дошкільного віку», «цифрові дидактичні матеріали для освіти і виховання дітей раннього і дошкільного віку»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціально-економічна, політична ситуація, яка склалася в Україні на сьогодні спонукає науковців і педагогів-практиків системи дошкільної освіти шукати нові підходи до виховання і освіти дітей раннього і дошкільного віку. Особливого значення набувають питання організації освіти для дітей в умовах воєнного стану. Вимагають розв'язання питання організації освітнього процесу з дітьми дошкільного віку засобами цифрових технологій. Відтак, актуальність теми продиктована сучасними реаліями, як от:

- Україна знаходиться в умовах запровадження воєнного стану. З огляду на це, потребують розв'язання питання організації освітнього процесу з дітьми, які разом з батьками вимушені бути переміщеними із зони активних бойових дій і стикаються з проблемою соціальної адаптації, перебуваючи в нових соціальних умовах, не мають можливості відвідувати заклади дошкільної освіти;

- у середовищі педагогів і батьків відчувається потреба в оволодінні інструментами цифрового середовища. Науковцям необхідно здійснити дослідження в цьому напрямі, виходячи із завдань – теоретично обґрунтувати закономірності та принципи освіти і виховання дітей в ранньому і дошкільному віці з використанням потенціалу цифрового освітньо-виховного середовища

закладу дошкільної освіти; розробити для практичного застосування відповідне науково-методичне забезпечення (зокрема, й цифрові ресурси) з метою підвищення якості освітнього процесу в єдності зусиль і в партнерській взаємодії дітей, педагогів і батьків.

Аналіз останніх досліджень. Останнім часом в країнах європейського союзу науковці спрямовують дослідження на модернізацію системи освіти для підростаючого покоління на основі використання цифрових технологій. Зарубіжними дослідниками розроблені і впроваджені в практику методики навчання засобами ІКТ на засадах індивідуалізації; досліджені шляхи розвитку самостійності і творчості школярів засобами хмарних технологій, висвітлено особливості використання учнями комп'ютерного моделювання досліджуваних процесів і об'єктів (Н. Морзе, Е. Машбиц, О. Спирін, Е. Полат та ін.). Частина аналізованих нами досліджень стосується вивчення цифровізації як явища (Д. Тапскотт та П. Самуельсон). Вченими вивчались структура, категорії, специфічні особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій (Д. Белшоу, В. Биков, Б. Гірш, Г. Крибер, П. Матюшко, О. Овчарук, В. Ребрини Дж. Стоммел та ін.). Слід підкреслити, що вагомих доробок у дослідження означеної проблеми зробили А. Василик, А. Данилицька, М. Жалдак, М. Лещенко, О. Михайленко, І. Роберт, О. Співаковський, О. Спирін, М. Шишкіна, А. Яцишин та інші. В працях цих авторів визначаються шляхи реформування та модернізації існуючої системи освіти відповідно до викликів сьогодення, проаналізовані причини гальмування окремої частини українського соціуму в оволодінні інформаційними технологіями. Здійснений нами аналіз джерельної бази дозволяє стверджувати, що більшість досліджень в полі проблеми цифровізації освіти присвячено підготовці фахівців у вищій школі [3; 5], частина праць висвітлює шляхи використання на рівні технологій шкільного навчання [6; 7]. У галузі дошкільної освіти переважна більшість досліджень концентрується навколо питань інформаційно-комунікаційного забезпечення управління якістю дошкільної освіти [4], використання цифрових технологій в управлінні закладом дошкільної освіти [2; 4]. Втім бракує досліджень з вивчення можливостей використання цифрових технологій в практичній взаємодії з дітьми дошкільного віку. Особливого значення набувають питання створення цифрового середовища для педагогів і батьків, вмістом якого мають бути різноманітні дидактичні засоби для дітей раннього і дошкільного віку.

Мета статті: актуалізувати проблему створення цифрового освітньо-виховного середовища в сучасному закладі дошкільної освіти; з'ясувати способи організації цифрового середовища для виховання і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Одним з першорядних завдань в напрямку створення цифрового освітньо-виховного середовища закладу дошкільної освіти як відкритої системи комунікації є чітке окреслення, уточнення ключових понять в полі проблеми. За твердженням дослідниці С.О. Карплюк «Цифровізація – це своєрідна зміна парадигми того, як ми думаємо, як ми діємо, як ми спілкуємося із зовнішнім середовищем і один із одним, а технологія тут – скоріше інструмент, аніж мета» [3, с. 191].

Визначимо сутність понять «цифрове освітньо-виховне середовище закладу дошкільної освіти», «цифрові засоби навчання дітей раннього і дошкільного віку», «цифрові дидактичні матеріали для освіти і виховання дітей раннього і дошкільного віку». У літературних джерелах поняття «цифрове середовище» визначається дещо ширше, ніж мережа Інтернет та Інтернет – сайт. Цифрове середовище включає у себе як веб-сайти (і веб-сторінки як складові веб-сайтів), так і електронні документи, файли, в тому числі оцифровані об'єкти інтелектуальної власності, які використовуються на відповідних пристроях, що не передбачають паперової форми документообігу (комп'ютери, ноутбуки, планшети, телефони, інші види так званих «гаджетів») [8]. Отже, цифрове середовище означає численні способи, у які діти/педагоги/батьки використовують комп'ютери й Інтернет-ресурси: смартфони та планшети, комп'ютерні ігри й соціальні мережі. В освітньому контексті тлумачення ключових понять набуває нового змісту. Так, цифрове освітньо-виховне середовище закладу дошкільної освіти – визначається як система доступних суб'єктам освітнього процесу джерел інформації, способів і засобів її привласнення, також умов інформаційної взаємодії суб'єктів з цими джерелами. Іншими словами, це поєднання/сполучення новітніх інформаційних технологій та сучасних педагогічних способів подання дітям навчального матеріалу, що забезпечує ефективне набуття ними пізнавального досвіду. У свою чергу цифрові засоби навчання дітей раннього і дошкільного віку – це пристрої та інструменти для обробки та передачі інформації; цифрові інформаційні джерела, що формують цифровий освітній контент. Тож маємо розрізняти поняття цифрові засоби і цифрові дидактичні матеріали. Цифрові дидактичні матеріали для освіти і виховання дітей раннього і дошкільного віку – це комплекси електронних наочних посібників (ігор, роздавальних матеріалів, моделей, таблиць, схем), призначених для активізації пізнавальної діяльності дитини-дошкільника. Застосовуються в освітньому процесі для організації практичної діяльності дитини. Відповідають певним вимогам: доступність, простота використання, можливість самостійного пізнання, моделювання тощо.

Конкретизація основних понять дає підстави для розуміння структури цифрового освітньо-виховного середовища закладу дошкільної освіти, визначення педагогічних умов його ефективного функціонування, обґрунтування принципів його створення.

На наше переконання розвиток особистості дитини раннього і дошкільного віку в умовах закладів дошкільної освіти і сім'ї на засадах цифровізації потребує створення єдиного цифрового освітньо-виховного середовища закладу дошкільної освіти як відкритої системи для налагодження цифрової комунікації всіх суб'єктів освітнього процесу. Це слугуватиме формуванню цифрової грамотності дошкільників, сприятиме набуттю та підвищенню цифрової компетентності вихователів і батьків у їх взаємодоповнюючих виховних впливах на дітей. У визначеному контексті актуальний компетентнісний підхід, задекларований «Базовим компонентом дошкільної освіти» як державним освітнім стандартом [1]. Згідно компетентнісному підходу основними глобальними компетентностями мають оволодіти спільно діти, педагоги і батьки. Ці глобальні компетентності укладаються у формулу: «навчитися пізнавати – навчитися виробляти нове – навчитися жити разом – навчитися взаємодіяти в ланцюгу педагог-дитина-батьки». Переваги компетентнісної моделі освіти очевидні. Адже компетентнісна модель освіти: 1) впливає з модернізації вітчизняної освіти (підготовка дітей до життя, їх самовизначення, загальна підготовка до життєвих функцій); 2) відбувається переорієнтація оцінки результатів освіти: від понять «освіченість», «вихованість», «підготовленість» орієнтуємось на поняття «компетентність»; 3) компетентнісна модель освіти здійснює спробу внести освітній смисл в освітній процес; 4) протистоїть знаннєвому підходу, який ґрунтується на трансляції готового знання дітям.

На підставі всього вище викладеного постає питання: Яким має бути сучасне цифрове освітньо-виховне середовище ЗДО? На сьогодні нами визначено низку педагогічних умов, які на нашу думку забезпечать той оптимум, потрібний для залучення батьків і педагогів до спільних дій задля розвитку дитини, позначимо їх: інформаційно-методична підтримка освітнього процесу; планування освітнього процесу і його ресурсного забезпечення; моніторинг ходу і результатів освітньо-виховного процесу; здійснення сучасних процедур створення, пошуку, збору, аналізу, обробки, зберігання та подання інформації;

дистанційна взаємодія всіх учасників (педагогів, батьків, дітей) освітньо-виховного процесу ЗДО.

Будь яке середовище, зокрема й цифрове освітньо-виховне, має відповідати певним принципам. Проаналізуємо їх. По-перше, воно має бути функціональним. Даний принцип полягає у наявності в

системі певного набору функцій різного рівня (форуми, чати, управління ресурсами і тими, хто навчається, аналіз активності батьків, педагогів, дітей). По-друге, стабільно працювати, тобто має забезпечуватися високий ступінь стійкості функціонування системи по відношенню до різних режимів роботи. Надійність цифрового освітньо-виховного середовища визначається критеріями зручності, простоти оновлення контенту, захисту від зовнішніх впливів. Щодо перспектив розвитку платформи необхідна її якісна технічна підтримка. Наявність системи перевірки знань педагогів/батьків/дітей. Тобто їхньої готовності використовувати дидактичні інструменти для роботи з дошкільниками. Зручність використання та наявність доступу для всіх зацікавлених осіб.

Стратегія реалізації освітнього процесу засобами цифрового освітньо-виховного середовища закладу дошкільної освіти полягає в наступному: реалізація ідеї пізнавального розвитку дитячої особистості на засадах компетентнісного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого, інтегрованого підходів; формування ключових компетентностей дитини дошкільного віку; забезпечення зв'язку між цінностями дошкільної освіти, змістом освітніх напрямів Базового компоненту дошкільної освіти (2021р.), процесом формування досвіду дитини в різних видах діяльності з орієнтуванням на результат сформованої компетентності. Реалізувати цю стратегію можливо за умов комунікації всіх суб'єктів освітнього процесу у різному поєднанні: «вихователь – дитина – батьки»; «вихователь – дитина»; «батьки – дитина». Тактика реалізації педагогічних впливів, спрямованих на освітній результат має враховувати всі три способи комунікації в підготовленому цифровому освітньо-виховному середовищі: під цим розуміється інтерактивне предметно-ігрове поле для активної діяльності дитини спільно з педагогами і батьками. Маємо розділяти функції педагога як фасилітатора, тобто організатора простору, середовища для батьків і дітей і функції педагога як комунікатора з дитиною і батьками; саме педагог надає зразки взаємодії з дитиною, супровідні дидактичні матеріали і поради, інструкції як діяти батьками тощо. Водночас педагог здійснює пряму контактну взаємодію з дитиною в комбінованому форматі: off-line і on-line взаємодія. Наприклад, введення дитини в лічильну діяльність (процес складний) можна забезпечити off-line в діалозі «педагог-дитина», також надати поради батькам з використанням дидактичних матеріалів в цифровому форматі, якими можна скористатися у будь який час і у будь який спосіб (або зчитувати з екрану комп'ютера, або з іншого гаджету) і обов'язковою пам'яткою для батьків з коротким алгоритмом дій, спільних з дитиною. Наведемо приклад такої пам'ятки: «Послідовність введення дітей в лічильну діяльність

(алгоритм виконання дій/пам'ятка для педагогів і батьків): 1) Викладаються дві групи предметів і порівнюються поелементно, встановлюються залежності: більше, менше, порівну, однакова кількість; 2) Додаємо один предмет; 3) З'ясовуємо, чого більше, чого менше; 4) З'ясовуємо разом з дітьми, що треба зробити, щоб узнати скільки стало; 5) Вихователь/батьки демонструє спосіб лічби; 6) Уточнює разом з дітьми, яке число отримали, як отримали результат; 7) Вихователь/батьки визначає кінцевий результат числом; 8) Знов порівнюються сукупності двох множин; 9) Порівнюються числа». Педагогові спільно з батьками важливо забезпечувати пізнавальну діяльність дитини в середовищі шляхом організації різних форм активності дитини: індивідуальна, парна з батьками, самостійна. Результатом такої обоюдної комунікації в ланцюгу «педагог – дитина – батьки» має бути отримання дитиною і збагачення її пізнавального досвіду. У якості освітнього результату: сформованість життєвої компетентності. Важливо наголосити, що різні форми активності дітей засобами цифрового середовища передбачають різні види діяльності дитини з педагогами і батьками: діяльність організована вихователем з усіма дітьми засобами ІКТ в єдності з батьками; діяльність з підгрупами дітей (наприклад платформа Zoom дозволяє організовувати групову роботу онлайн), індивідуальна робота за ініціативою дорослого чи дитини; самостійна діяльність дитини за її вибором та бажанням може бути продовжена протягом дня у родинному колі. Наголошуємо на перевагах ігрового підходу, як найбільш ефективного в організації взаємодії дітей, педагога і батьків в цифровому освітньо-виховному середовищі закладу дошкільної освіти.

Висновки перспективи подальших досліджень. Аналіз підходів до створення цифрового освітньо-виховного середовища закладу дошкільної освіти дає підстави зробити деякі висновки та узагальнення. У сучасних умовах використання цифрових технологій в роботі з дітьми раннього дошкільного віку стає очевидною необхідністю. При цьому цифрове середовище не може повністю замінити дорослого, як партнера, у взаємодії з дитиною. Цифрові технології не мають на меті нівелювати вплив педагогів і батьків на розвиток дитини, навпаки розширюють можливості цифрової комунікації всіх суб'єктів освітнього процесу. Важливо забезпечити комбінацію різних форм взаємодії з дитиною-дошкільником на засадах використання цифрових технологій.

Перспективи подальшого дослідницького пошуку вбачаємо в необхідності створення єдиної Всеукраїнської цифрової платформи з дидактичним ресурсом для загального доступу педагогів, батьків дітей раннього і дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу (2021). URL: Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу (mcfr.ua).
2. Грядуща В.В., Шевченко М.П. Використання цифрових технологій під час управління закладом дошкільної освіти. Інноваційна педагогіка. 2020. Випуск 21. Т.3. С.164–168.
3. Карплюк С.О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку: матеріали методологічного семінару НАПН України (Київ, 4 квітня 2019 р.) / За ред. В.Г. Кременя, О.І. Ляшенка; укл. А.В. Яцишин, О.М. Соколюк. К., 2019. 361 с. С. 188–197.
4. Косенчук О.Г., Бахмут Н.В. Модель інформаційно-комунікаційного забезпечення управління якістю дошкільної освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. Том 69. № 1. С. 246–257.
5. Морзе Н. В. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес закладів ПТО. К.: Арт Економі, 2011. 168 с.
6. Радзівська О. Г. Інформаційна грамотність та цифрова нерівність: убезпечення дитини в сучасному інформаційному просторі. Інформація і право. 2017. № 1. С. 20-27.
7. Спирін О. М. Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики. URL: <http://ime.edu-ua.net/em13/emg.html>
8. ІТ ПРАВО / Яворська О.С., Тарасенко Л.Л., Мартин В.М., Самагальська Ю.Я. та ін. / За заг. ред. Яворської О.С. Львів: Видавництво «Левада», 2017. 470 с.

УДК 373.2.035:172.15(=161.2):004.087

Вашак О.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З УКРАЇНСЬКИМИ НАРОДНИМИ ТРАДИЦІЯМИ

У статті приділяється увага проблемі використання мультимедійних технологій у закладах дошкільної освіти. Головна увага приділяється вирішенню завдань з національно-патріотичного виховання через ознайомлення дітей дошкільного віку з українськими народними традиціями.

***Ключові слова.** Національно-патріотичне виховання дошкільників, освітній простір ЗДО, мультимедійні технології, українські народні традиції.*

Постановка проблеми. Національне виховання, сьогодні набуває особливого значення, відтак виникає гостра потреба у розробці системи роботи з дітьми дошкільного віку з метою формування у них основ патріотичного виховання, яка б дала можливість для всебічного